

362, 363, 445, 645; II, 735, 846, 948, 1097; *Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 51, 60, 73, 90, 100, 250 vd., 267; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Veka'iyât* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 155, 202-203, 217, 235, 324, 374, 381, 384, 433, 438, 614, 706, 807; Râşid, *Târih*, IV, 226, 232; *İsâzâde Târihi* (haz. Ziya Yılmaz), İstanbul 1996, s. 35, ayrıca bk. tür.yer.; Ahmed Hâsib Efendi, *Rauzatü'l-küberâ* (haz. Mesut Aydıner), Ankara 2003, s. 33, 77, 79, 105; Çelebizâde Âsım, *Târih*, İstanbul 1282, s. 280; *Subhî Tarihi: Sami ve Şakir Tarihleriyle Birlikte* (haz. Mesut Aydıner), İstanbul 2007, s. 24, 471, ayrıca bk. tür.yer.; Şem'dânizâde, *Mürî'l-tevârih* (Ak-tepe), I, 82, 84; II/A, s. 126; II/B, s. 62, 80, 85; D'Ohsson, *Tableau général*, VII, 383; Sahaflar Şeyhizâde Esad Efendi, *Târih* (haz. Ziya Yılmaz), İstanbul 2000, s. 61, 298, 299, 583; a.m.f., *Üss-i Zafer*, İstanbul 1293, s. 144; Mustafa Nûri Paşa, *Netâ'icü'l-uukûât* (nşr. Mehmed Galib Bey), İstanbul 1327, III, 96; Uzunçarşılı, *Kapukulu Ocakları*, I, 376, 488, 619; II, 7, 183, 191, 254; N. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (trc. Nilüfer Epçeli), İstanbul 2005, IV, 355, 360, 394-395, 406; Pakalın, I, 389-390; III, 181-182.

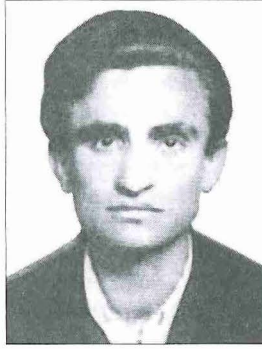
ABDÜLKADİR ÖZCAN

SERDENGEÇTİ, Osman Yüksel (1917-1983)

Gazeteci, düşünce ve aksiyon adamı.

Antalya'nın Akseki ilçesinde doğdu. Asıl adı Osman Zeki'dir. Akseki müftülerinden Salim Yüksel'in oğlu, eski Diyanet İşleri başkanlarından Ahmet Hamdi Akseki'nin yeğenidir. İlkokulu Akseki'de, ortaokulu Antalya'da okudu. Ankara Atatürk Lisesi'ni bitirince Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'ne kaydoldu (1940). Son sınıfta iken 3 Mayıs 1944'te meydana gelen öğrenci olaylarına karıştığı gerekçesiyle tutuklanarak sıkıyönetim uygulanan İstanbul'a gönderildi ve hapse konuldu. Burada kendisine yapılan baskı ve işkence onun bundan sonraki hayatında ve milliyetçiliğe tutunmasında önemli rol oynadı. Tahkikat neticesinde suçsuz olduğu anlaşıldı ve üç buçuk ay sonra beraat kararı verildi. Bunun üzerine yarıda kalan öğrenimini tamamladı, fakat Maarif Vekâleti kendisine diplomasını vermedi. Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'ın Ankara Belediyesi Tahakkuk Şubesi'nde görev yapması teklifini kabul ettiyse de bir yıla yakın bir süre çalıştıktan sonra buradan ayrıldı.

1947-1962 yılları arasında *Serdengeçti* adıyla aylık bir dergi çıkardı. Sık sık tutuklanması ve derginin kapatılması yüzünden dergi ancak otuz üç sayı yayımlanabildi. 1952'de *Bağrı Yanık* adında tek say-

Osman
Yüksel
Serdengeçti

falık mizah gazetesi de sadece bir sayı çıktı ve hemen kapatıldı. Yazı hayatını *Yeni İstanbul*, *Zafer*, *Türk Yurdu*, *Millî Gazete*, *Çağlayan* gibi gazete ve dergilerle devam ettirdi. 1965-1969 döneminde Adalet Partisi'nden Antalya milletvekili olarak meclise girdi, ancak parti yöneticilerine karşı eleştirilerden dolayı partiden ihraç edildi. Daha sonra başka partilerden meclise girmeyi denediysede seçilemedi. Akrabalarından İsmet Hanım'la evlenmiş olan Osman Yüksel son yıllarında parkinson hastalığına yakalandı ve 10 Kasım 1983'te vefat etti. Mezarı Ankara'da Cebeci Asrı Mezarlığı'ndadır.

Gerek aile fertleri gerekse çevresi bakımından İslâm'a olan yakınlığı Osman Yüksel'in küçük yaşlarda Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Yünus Emre ve Mehmed Âkîf Ersoy gibi mutasavvıf, şair ve düşünürlerden etkilenmesine vesile olmuş, daha sonra bu halka Nâmık Kemal, Ziya Gökalp ve Nurettin Topçu ile genişlemiş, fakat daha ziyade Mehmed Âkîf'in etkisi altında kalmıştır. Esprili ve coşkulu bir mizaca sahip olan Serdengeçti felsefe okumayı çok arzulamış, Batılı filozofları üniversite yıllarında tanımış, varlık, yokluk, insan ve kâinatla ilgili soruları kendisine bu dönemde sormuştur. Ancak felsefeyi ve Batılı filozofları tanıdıktan sonra ne Rousseau'nun vicdan ve hürriyetinin ne Spinoza'nın panteizminin ne Nietzsche'nin ihtiraslarının ne de Bergson'un hayat dolu felsefesinin kendini Mevlânâ ve Yünus Emre kadar tatmin edebildiğini söylemiştir.

Osman Yüksel, Batı'nın filozoflarından ziyade klasiklerini, şair, hikâyeci ve romancılarını kendisine yakın bulmuştur. Lamartine, Lermontof, Dostoyevski, Puşkin, Çehov bunlardan bazılarıdır. Bu yazarların insan ve tabiat tasvirlerinden etkilenen Osman Yüksel aynı zamanda Köroğlu, Karacaoğlan, Ferhad, Âşık Hüsnü gibi halk şairlerinin tesirinde kalmıştır. Bu tesir onun şairlerinin tabiatla ilgili mısralarında ken-

dini hissettirmektedir. Düşüncelerini benimsememekle birlikte Nazım Hikmet ve Sabahattin Ali gibi şair ve yazarların sanat yönünü takdir etmiştir.

Modernizme, Batılılaşma'ya, materyalizme karşı olan Osman Yüksel tek parti döneminin bu paraleldeki uygulamalarına karşı çıkmıştır. İsmet İnönü başta olmak üzere Nevzat Tandoğan, Hasan Âli Yücel, Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Sabahattin Ali, Falih Rıfık Atay, Ahmet Emin Yalman gibi dönemin önemli isimleriyle sürekli mücadele içinde olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi ve onun uygulamalarına cesaretle karşı koyduğu için dergisinin adını *Serdengeçti* koymuş ve bu isim kendisinin özelliğiyle birleşmiştir. İslâm'ı, Türk milliyetini, tarih ve gelenekleri, mukaddesatı ve dince kutsal sayılan değerleri savunmak için çıkardığı, kapağına "Allah'a, millete, vatana koşanların dergisi" ibaresini yazdığı ve genellikle tek başına yönetip dağıttığı derginin son sayılarına kadar yazılarının çoğunu kendisi yazmıştır. 1950 seçimlerinden sonraki sayılarında Cevat Rifat Atilhan, Ali Fuat Başgil, Nihal Atsız, Eşref Edip Fergan, Zeki Velidi Togan ve daha sonraki sayılarında Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Kaplan, İsmail Hami Danişmend, Peyami Safa gibi isimlerin de makaleleri (çoğu alıntı yoluyla) yer almıştır. Osman Yüksel, derginin ilk sayısında kendisini okuldan atılan zamanın Maarif Vekili Hasan Âli Yücel hakkındaki sert yazısı sebebiyle hapse atılmış, çıktıktan sonra aynı sertlikte yazmaya devam etmiş, fakültesiyle ilgili yazdıklarından dolayı yine mahkûm edilmiştir.

Mücadeleci özelliğinin yanında yardımlaşmayı, tabiatı, sade yaşamayı seven Osman Yüksel şiirlerinde çoğunlukla vatan, millet, din, ahlâk, gelenek, tarih ve tabiat temalarını işlemiştir. Düşüncelerini çok açık ifade edemediğinde espri ve mizah yeteneğini kullanmış, karikatürize ettiği olay, uygulama ve düşünceleri eleştirmiştir. Yazı ve şiirlerine hâkim olan heyecan dışında hicivleri ve esprileri de muhaliflerini yaralayacak kadar keskin olmuştur. Milliyetçilik, ırkçılık ve Türkçülük üzerine yazdığı yazılarda Cumhuriyet Halk Partisi'nin altı okundan biri olan milliyetçiliğin aynı parti tarafından istismar edildiğini, ülke kaynaklarının parti mensupları ve memurlar tarafından âdeta yağma edildiğini, bir tarafta devlet eliyle mutlu bir azınlık oluşturulurken diğer tarafta halkın fakir ve perişan bırakıldığını, basında milletin millî ve mânevî değerleriyle alay edildiğini, ahlâk-

sızlığın özendirildiğini, birçok gazetede açıkça din düşmanlığı yapıldığını dile getirmiştir. Dünya meseleleriyle de ilgilenen Serdengeçti, Cezayir'de Fransız zulmüne karşı direnen mücahidlerin Türkiye radyolarındaki haberlerde "âsi" ve "tedhişçi" olarak nitelenmesine ve Birleşmiş Milletler'de görüşülen Cezayir meselesinde Türkiye temsilcisinin Fransa lehine oy kullanmasına karşı çıkmış, bu konuda sert yazılar yazmıştır.

Çoğu birkaç defa basılmış olan eserleri şunlardır: *Mabetsiz Şehir* (Ankara 1949); *Bir Nesli Nasıl Mahvettiler* (İstanbul 1950); *Bu Millet Neden Ağlar: Türklüğün Perişan Hali* (Ankara 1952); *Gülünç Hakikatler* (Ankara 1957); *Mevlana ve Mehmed Akif* (Ankara 1958); *Ayasofya Davası* (Ankara 1959); *Müslüman Türk Çocuğunun Şiir Kitabı* (Ankara 1960); *Kanlı Balkanlar* (İstanbul 1992); *Said Nur ve Talebeleri* (haz. Bozkurt Zakir Avşar, İstanbul 1992); *Serdengeçti'den Serdengeçtilere* (haz. Bozkurt Zakir Avşar, İstanbul 1992); *Akdeniz Hilalidir* (İstanbul 1995). Serdengeçti bazı çeviriler de yapmıştır: *Kanunî Devrinde Bir Sefirin Hâtıratı* (O. G. de Busbecq, Ankara 1953); *İlimler ve Sanatlar Hakkında Nutuk* (J. J. Rousseau, Ankara 1959); *Beynelmilel Yahudi* (H. Ford, Ankara 1961); *Sokrat'ın Müdafaası* (Eflatun, Ankara 1962); *Peygamber Kahraman Muhammed* (Thomas Carlyle, Ankara 1963). Serdengeçti'nin *Mahallenin Yedi Delisi* (hikâye), *Millî Görüş* (*Millî Gazete*'deki yazılarından seçmeler), *Olur mu Böyle Olur mu, Kardeş Kardeşi Vurur mu* (*Zafer* gazetesindeki makaleleri), *Radyo Konuşmaları*, *Aklı Selim – Yavuz Selim* (*Yeni İstanbul* gazetesindeki makaleleri), *Kara Kitap* (hâtıralar) gibi yayımlanmamış eserleri de vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Osman Yüksel Serdengeçti, *Serdengeçti'den Serdengeçtilere* (haz. Bozkurt Zakir Avşar), İstan-

bul 1992; Muhsin İlyas Subaşı, "Osman Yüksel Serdengeçti", *Suffe Kültür Sanat Yıllığı*, İstanbul 1984, s. 563-566; Yavuz Bülent Bakiler, "Bir Bağrı Yanık Adam: Serdengeçti Osman Yüksel", a.e., s. 567-587; "Osman Yüksel Serdengeçti İçin Yazılanlardan Seçmeler", a.e., s. 588-597; Abdurrahim Balcıoğlu, *Osman Yüksel Serdengeçti*, İstanbul 1991; Serap Böcü (Pekmez), *Osman Yüksel Serdengeçti: Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Fikirleri, Eserleri* (yüksek lisans tezi, 1997), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Mustafa İslamoğlu, *Serdengeçtiler Hareketi (1730): Bir Halk Kıyamının Anatomisi*, İstanbul 1998; Hakkı Öznur, *Osman Yüksel Serdengeçti*, Ankara 2002; İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, Ankara 2004, III, 1587-1588; Ahmet Günay, "Garip Bir Derviş Osman Yüksel Serdengeçti Üzerine", *Türk Edebiyatı*, sy. 133, İstanbul 1984, s. 8-10; Cermal Kurnaz, "Tanıdığım Serdengeçti", *TY*, VIII/10 (1987), s. 15-21; Abdullah Kürşad Alpsoy, "Vefatının 11. Yılında Serdengeçti'ye Dair", *Türk Edebiyatı*, XXII/253 (1994), s. 27-28.

FERMAN KARACAM

SERENDİB

(سرندیب)

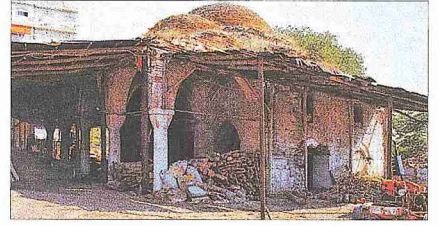
Hindistan'ın güneyindeki Seylan (Sri Lanka) adasının Ortaçağ İslâm coğrafyacılarının verdiği efsanevi isim

(bk. SRI LANKA).

SEREZ

Yunanistan'ın kuzeydoğu kesiminde tarihî bir şehir.

Yunanistan'da Doğu Makedonya'da Nestos (Mesta Karasu) ve Strymon (Struma / Karasu) nehirleri arasındaki ovada Menoikion dağının (Türk döneminde Çayırılı Balkan) eteklerinde denizden 70 m. yükseklikte yer almakta olup Yunanca Serres (Serrhae), Türkçe Siroz ve daha çok Serres diye adlandırılmıştır. Burası antik dönemden beri meskün bir yerdir ve Herodotos tarafından Siris şeklinde zikredilmiştir. VII. Konstantin

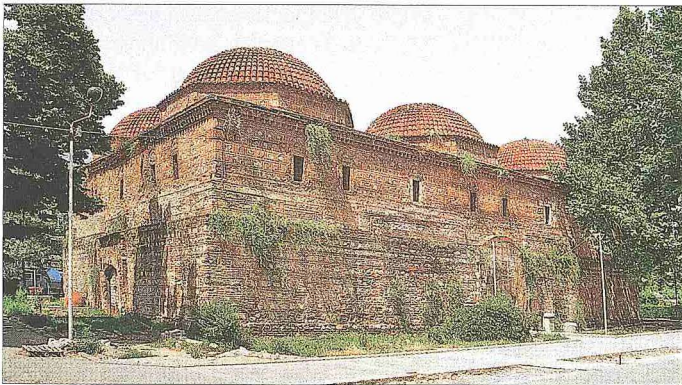

Serez'de Mustafa Bey Camii

Porphrogennetos, Serez'e Rodop bölgesindeki bir şehir olarak işaret etmektedir.

X. yüzyıla kadar tarihî geçmişi hakkında bilgi bulunmayan Serez, X. yüzyılın sonları ve XI. yüzyılın başlarında Bizanslılar ile Bulgarlar arasında süren çatışmalarda askerî bir üs olarak kullanıldı. XII. yüzyılın sonlarından XV. yüzyıla kadar pek çok defa el değiştirdi, yağma ve felâketlerle karşılaştı. 1185'te Normanlar, 1204'te Montferratlı Boniface kumandasındaki Latinler tarafından kuşatıldı ve yağmalandı. 1206'da tarihte Kaloyan olarak bilinen Bulgar Çarı Ivan Asen şehri ele geçirdi. Bulgarlar'ın ve Latinler'in ardarda işgallerinden sonra 1246 yılında III. Ioannes Vatatzes burayı tekrar aldı. Bölgedeki önemli ve güçlü bir dinî merkez olan Vaftizci Yahyâ Manastırı (Prodromos) 1275'te Serez civarında kuruldu. 1307-1308 yıllarında Serez, Katalanlar'ın işgaline uğradı. 1345'te Sırp Kralı Stefan Duşan tarafından ele geçirildiğinde Sırp İmparatorluğu'nun başşehri yapıldı ve XIV. yüzyılda altın çağını yaşadı. Serez ve civarı ilk defa Duşan'ın dul eşi Helena ve 1365'ten sonra Jovan Uglyeşa liderliğinde bağımsız bir krallık haline geldi. 1371'de Selânik'te hüküm süren II. Manuel Palaeologos tarafından tekrar Bizans idaresine alındı.

Serez 785'te (1383) Deli Balaban Bey ve Lala Şâhin Paşa'nın idare ettiği Osmanlı birliklerince fethedildi. Yıldırım Bayezid 797'de (1394-95) vasalları olan Balkan prenslerini ve Bizans imparatorunu burada topladı. Ardından bölgedeki araziler Gazi Evrenos Bey'e ve Kazasker Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa'ya tahsis edildi. XV. yüzyılın sonlarından XVI. yüzyıla kadar sultan ailesinin üyelerine verildi. Şehir civarındaki kesime Osmanlı varlığını pekiştirmek için Saruhan yörükleri yerleştirildi. Mahallî geleneğe göre Serez barış yoluyla teslim olduğundan şehrin hıristiyan nüfusuna dokunulmadı, kiliseler camiye çevrilmedi ve müslümanlar sur içinde yerleşmedi. Dola-

Serez Bedesteni